

ПРОЦЕС І СИСТЕМА НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

У статті ставиться завдання розглянути процес і систему навчання основам професійної діяльності на факультеті фізичного виховання. Проаналізовані характерні особливості педагогічної практики майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, форми та види навчальної діяльності, а також ціннісно-мотиваційні аспекти в отриманні знань, умінь і навичок.

Ключові слова: педагогічна практика, професійна діяльність, процес, система, майбутні фахівці.

Постановка проблеми. Встановлені в країні ринкові відносини висувають нові вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців вищих навчальних закладів, де особлива увага сьогодні приділяється якості освіти. Отримана вищими навчальними закладами автономія підкреслює пріоритетне освоєння гнучких і ефективних технологій навчання та наближення освітнього процесу до міжнародних стандартів. Навчальний план, програми повинні враховувати множинність форм і видів навчальної діяльності, а також ціннісно-мотиваційні аспекти в отриманні знань, умінь та навичок.

Мета – підвищення ефективності навчання основам професійної діяльності в системі педагогічної практики під час навчання у вищому навчальному закладі.

Основні завдання дослідження: 1. Проаналізувати сучасні підходи до педагогічної практики при формуванні готовності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах.

2. Розробити систему навчання основам професійної діяльності з опорою на педагогічну практику.

3. Оцінити рівень професійної готовності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до педагогічної діяльності.

Результати дослідження. Педагогічна практика є одним з основних розділів навчання майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. Вона є органічною частиною навчально-виховного процесу та поєднує в собі теорію та практичну діяльність, яка готує майбутніх фахівців до максимально наближених умов їх майбутньої професійної діяльності. У процесі формування особистості майбутнього фахівця потрібно не тільки добре опанувати педагогічну техніку, досягти інтелектуального рівня, а й самостійно та творчо мислити. Все це органічно пов'язує процес навчання, який здійснюється в різних формах аудиторних занять з дисциплін предметного циклу з практичною діяльністю студентів яка спрямовується на формування професійних знань, умінь та навичок.

Тому зараз педагогічна практика є однією з умов професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, де під її засобами Л.М. Кулікова розглядає системний підхід і організаційний процес педагогічної діяльності. На думку автора, на відміну від багатьох педагогічних професій, майбутній фахівець з фізичної культури та спорту проводить, як правило, практичні заняття, на яких засобами базових, спортивних дисциплін, вирішує оздоровчі, освітні та виховні завдання, будуючи їх відповідно до біологічних, психологічних і педагогічних закономірностей [6, с. 11].

К.К. Платонов зазначає, що готовність майбутнього фахівця – це суттєва передумова ефективності його діяльності після закінчення вищого навчального закладу [7, с. 113]. На думку автора, готовність допомагає молодому спеціалісту успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль і перебудовуватися при появі непередбачених перешкод [7, с. 113]. Дослідник вказує на те, що готовність – вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації. Готовність характеризує можливість майбутнього фахівця вирішувати в умовах навчання завдання близькі до реальних задач професійної діяльності [7, с. 113].

В.Д. Шадріков поняття "професійну діяльність" визначає як систему реально існуючих фактів, маючи на увазі сукупність явищ, процесів, подій, станів, досвіду людства, пов'язаних з розвитком професійних якостей, становленням фахівця, його професійною діяльністю [8, с.].

У Енциклопедії освіти поняття "готовність до діяльності" визначається як "стан мобілізації психологічної і психофізіологічної систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності" [2, с. 137].

О.Г. Ковальов розглядає поняття "готовність до діяльності" як властивість особистості, яка включає в себе свідомість особистісної та суспільної значимості діяльності, позитивне ставлення до неї та здатність до її виконання [5, с. 127]. На думку вченого, проблема формування готовності особистості до майбутньої діяльності представлена моральною проблемою формування ставлення до трудової діяльності як суспільного обов'язку та особистого визнання [5, с. 127]. Готовність до праці в цьому плані включає морально-психологічний та професійний види готовності [5, с. 127]. При цьому морально-психологічна готовність до майбутньої діяльності автор бачить у якості складної структури, яка включає відповідний перелік компонентів: усвідомленість суспільної та особистісної значимості трудової діяльності, любов (радість, насолода) до праці, здатність трудитися в колективі [5, с. 127].

С.М. Вишнякова розглядає готовність до діяльності як складну динамічну систему інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових сторін психіки людини [1, с. 21]. Автор зазначає, що практичну готовність майбутнього вчителя слід розглядати як стан цілісного суб'єкта (студента), яке включає усвідомлені і неусвідомлені установки, моделі ймовірного поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх відповідності з майбутніми труднощами і необхідності досягнення певного результату в своїй професії [1, с. 21].

Аналіз педагогічної літератури, який здійснив Р.П. Карпюк, підтверджує, що поняття "готовність до професійної діяльності" тлумачиться по-різному [4, с. 37]. Його визначають: як здатність до пізнання індивідуальних особливостей (образ "Я"), аналізу професій і ухвалення рішень на основі зіставлення цих двох видів знань, тобто здатність до свідомого оволодіння професією; стійку систему професійно важливих якостей особистості (позитивне ставлення до вибору виду професійної діяльності, організованість, самовладання), її досвід, необхідні навички, уміння, знання; стійкий стан особистості студента, в основі якого лежить динамічне сполучення певних властивостей, що включає спрямованість інтересів і нахилів, його практичний досвід та знання власних особливостей у зв'язку з оволодінням професією (С.Н. Чистякова); внутрішню переконаність і усвідомленість факторів, що впливають на оволодіння професією, проінформованість про світ праці, про те, які фізичні й психологічні вимоги пред'являє професія до людини (С.П. Чистякова та М.Л. Кондюрина) [4, с. 37].

Науковці І.А. Зязюн та О.М. Леонтьєв зазначають, що готовність до професійної діяльності майбутніх педагогів має правомірно розглядатися лише в єдності та взаємозв'язку з педагогічною діяльністю [3, с. 116].

К.К. Платонов зазначає, що професійна готовність фахівця – це суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання відповідної професійної діяльності та прагне її виконувати. Формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності – одна з центральних завдань навчально-виховної роботи керівників і викладачів вищого навчального закладу [7, с. 113].

В.К. Бальсевич, В.І. Лях, Л.І. Лубишева, А.П. Матвеев у своїх дослідженнях підкреслюють специфічність діяльності спортивного педагога. Науковці зазначають, що педагогічна практика є важливою ланкою в підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, головною метою якої є методика передачі знань, умінь та навичок у процесі оволодіння основами фізичної культури особистості, яка характерна для сучасних концепцій фізичного виховання та спорту.

У процесі вивчення програм педагогічних практик, навчально-методичної літератури, передового досвіду факультетів і вузів фізичної культури ми прийшли до наступних положень:

1. Педагогічну практику необхідно розглядати як специфічний процес навчання основам професійної діяльності, що підкоряється всім законам навчання, але має особливості в організації, управлінні, забезпеченні та мотивації.

2. При організації навчального процесу на факультеті особлива увага повинна бути приділена узгодженості вивчення теорії та методики фізичного виховання та спорту, спортивно-педагогічних дисциплін, проходження системи педагогічних практик з вимогами поточних та підсумкової атестації студентів.

3. У системі навчання повинні бути створені умови мотивації для більш активної та свідомої участі майбутніх фахівців в оволодінні професійно важливими знаннями, уміннями та навичками.

4. Має бути підвищена зацікавленість і відповідальність кафедр за свій розділ в системі педагогічних практик.

5. В системі поточних та підсумкової державної атестації головним критерієм має стати рівень готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Але для того, щоб підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту була б ще більш ефективніше, на факультеті в ході педагогічних практик перед студентами має ставитися комплекс загальних взаємопов'язаних специфічних завдань, які по мірі передбачуваної динаміки його професійного становлення повинні ускладнювати та одночасно виступати організаційно-педагогічними умовами. Залежно від цього кожному розділу практики відповідає своя система оцінювання, даються різні форми роботи, які, також як і інші умови поетапно повинні мати ускладнення.

Розглянемо кожен етап окремо.

Першим етапом буде навчальна практика, головним принципом педагогічного впливу якої буде безпосередня взаємодія студентів зі своїми товаришами і формування відповідального ставлення студентів до занять. Для цього проводяться окремі частини уроку за всіма спортивними дисциплінами загальноосвітньої програми, а надалі і весь урок на своїх товаришах з групи. На семінарських заняттях вирішуються педагогічні завдання в ігровій формі, завдяки яким безпосередньо на практиці, студент може вийти з будь якої важкої ситуації. Студенти вчаться аналізувати свої дії в ході навчальної практики.

Другим етапом служить моделююча практика, проведена на II і III курсі, де студент безпосередньо має змогу перевірити набуті ним знання, уміння та навички. На цьому етапі він бере участь у проведенні занять з різними групами населення, свят, знайомиться з методикою роботи вчителя фізичної культури, тренера з обраного виду спорту, інструктора.

Третім етапом у процесі навчання основам професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту виступає асистентська та виробнича практика в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, ДЮСШ. Дана практика проходить протягом IV-V курсів, де головним завданням є закріплення знань, умінь та навичок, набутих на попередніх практиках; оволодіння професійною діяльністю майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту, вміння правильно оцінювати самого

себе, підвищити свій рівень підготовленості до майбутньої діяльності. З метою оволодіння студентом не тільки професійних вмінь та навичок, а й методами викладання, всі базові дисципліни, що лежать в основі навчальних планів, завершуються іспитом.

Висновки. Аналіз психологічної та науково-педагогічної літератури показав, що рівень знань впродовж навчання у вищому навчальному закладі, має хвилеподібний характер. Результати оцінок залежать не тільки від підготовленості студента з теоретичної частини, а й від його практичної діяльності, рівня професійної компетентності.

Таким чином, методично ґрунтовно організована система роботи з майбутніми фахівцями з фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Перспективи. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні інших аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Використані джерела

1. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С.М. Вишнякова. – М., 1999. – С. 21.
2. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Зязюн І.А. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / За ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
4. Карпюк Р. П. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання як педагогічна проблема / Р. П. Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. LXVIII (68). – С. 37.
5. Ковальов О.Г. Психологія особистості / О.Г. Ковальов – 3-тє вид., перероб. і доп. – М., 1970 – 391 с.
6. Куликова Л.М. Технология функционирования профессиональной компетентности будущего специалиста физической культуры и спорта в условиях производственной практики / Л.М. Куликова, Л.М. Куликов // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – №2. – С.136-140.
7. Платонов К.К. Структуры и развитие личности / К.К. Платонов // Учеб. пособие – М.: Наука, 1986. – 254 с.
8. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д. Шадриков. – М.: Наука, 2007. – С. 43-58.

Korolenko K., Smirnova N.

PROCESS AND SYSTEM BASED PROFESSIONAL TRAINING OF EXPERTS PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

The article seeks to examine the process and system of learning the basics of professional activities at the faculty of physical education. Analysed the characteristics pedagogical practice of future specialists in physical culture and sports, forms and educational activities, value-motivational aspects in gaining knowledge and skills.

Pedagogical practice is one of the main sections of the training of future specialists in physical culture and sports. It is an integral part of the educational process and combines theory and practice, which prepares future professionals as close as possible to the conditions of their future professional activities. In the formation of future professional needs not only good teaching technique to master, achieve intellectual level, but also to think creatively and independently. This organically links the learning process that is carried out in different forms of classes of subject disciplines cycle students with practical activities that aimed at forming professional knowledge and skills.

In the study programs of pedagogical practices, educational materials, excellence faculties and schools of physical training we have come to the following provisions: 1. The teaching practice should be seen as a specific process of learning the basics of professional activities, obeying all laws of learning, but has features in the organization, management, support and motivation. 2. In the educational process at the faculty, special attention should be paid to consistency study the theory and methodology of physical education and sport, sport and educational sciences, passing system of pedagogical practices to the requirements of current and final testing of students. 3. The education system should be created motivation for more active and conscious participation of future professionals in mastering the essential professional knowledge and skills. 4. There should be an increased interest in and responsibility for their department is partition in the system of pedagogical practices. 5. In the current system and final state certification main criterion should be the level of future specialists for professional activity.

Key words: *teaching practice, professional activity, process, system, future specialists.*

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.